

УДК 159.9

О.А. Курпіта, І.М. Періг, канд. психол. наук, доц.

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

ВПЛИВ СТИЛЮ СІМЕЙНОГО ВИХОВАННЯ НА ОСОБИСТІСНИЙ РОЗВИТОК МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА

О.А. Kurpita, I.M. Perig, Ph.D., Assoc. Prof.

THE INFLUENCE OF FAMILY EDUCATION STYLE ON THE DEVELOPMENT OF THE PERSONALITY OF A ELEMENTARY SCHOOL STUDENT

Сім'я, на думку вчених, – єдиний соціальний інститут, який забезпечує ефективне виховання дітей. Дитина як суб'єкт соціалізації не лише сама змінюється під дією виховних впливів, а й змінює своїх вихователів.

Аналіз стану сучасної сім'ї вказує на численні проблеми в її становленні. Причини неблагополуччя сім'ї нерідко виникають або у зв'язку з проблемами у внутрішньосімейному спілкуванні, або пов'язані з індивідуальними особливостями членів сім'ї, тобто мають психологічну природу.

Сімейне виховання відіграє величезне значення у процесі особистісного розвитку дитини, впливає на її подальше життя. Як засвідчує життя, діти й молоді люди краще засвоюють знання тоді, коли їм не лише розповідають, як що робити, а й коли вони на власні очі бачать адекватний до обставин взірець поведінки дорослих, особливо батьків. Тому сімейне виховання відіграє визначальну роль у процесі психологічного розвитку особистості.

Дослідженням психологічних проблем сімейного виховання займалися такі вітчизняні та зарубіжні вчені, такі як: І. Бех, О. Бондаренко, О. Бондарчук, А. Варга, С. Деніжна, А. Дмитренко, С. Ковальов, В. Кравець, П. Мармазинська, В. Нефьодов, М. Сова, В. Столін, О. Тарновська, Ю. Щербань та інші.

Створення гармонійних стосунків, психологічно комфортного клімату в сім'ї повинно стати основним завданням батьків, адже без цього неможливе формування здорової повноцінної особистості дитини. Будь-які відхилення в сімейних взаєминах негативно впливають на формування особистості дитини, її характеру, самооцінки та інших психологічних якостей. В таких дітей можуть виникати різноманітні проблеми: стан підвищеної тривоги, труднощі в школі, проблеми у навчанні тощо. Особливо гостро це питання постає у молодшому шкільному віці, оскільки саме в цей період починає активно розвиватися самосвідомість, формуватися самооцінка, що має визначальний вплив на становлення дитини в наступні вікові періоди. Тому актуальним питанням залишається дослідження впливу стилю сімейного виховання на особистісний розвиток дитини молодшого шкільного віку.

Отже, сімейне виховання – це найважливіший компонент індивідуального середовища дитини. Можна сказати, що під сімейним вихованням розуміється багатомірне утворення, яке включає:

- ставлення батьків до дитини та переживання цього ставлення (емоційний компонент);
- особливості сприйняття та розуміння характеру дитини (когнітивний компонент);
- поведінкові стереотипи, які практикуються стосовно дитини (поведінковий компонент).

Всередині сім'ї батьки створюють для своїх дітей певне середовище виховання (наприклад, забезпечують гігієнічні умови, повноцінне харчування; купують розвиваючі ігри та іграшки, книги; дбають про позитивні приклади і взірці поведінки). Виховання – це співпраця, взаємодія, взаємовплив, взаємозбагачення дітей і дорослих. При цьому кожна сім'я володіє більшими або меншими виховними можливостями, тобто різним виховним потенціалом. Від цього потенціалу і залежать результати виховання.

У зв'язку з особливою виховною роллю сім'ї виникає питання про те, як зробити так, щоб максимізувати позитивні і звести до мінімуму негативні впливи сім'ї на виховання дитини. Для цього необхідно точно визначити внутрішньосімейні соціально-психологічні фактори, що мають виховне значення.

Для повноцінного розвитку особистості дитини в сім'ї повинні складатися сприятливі дитячо-батьківські взаємини. Діти, які ростуть в атмосфері любові і розуміння, мають менше проблем зі здоров'ям і труднощів у навчанні, ростуть доброзичливими, товариськими, відкритими, а порушення дитячо-батьківських стосунків веде до формування різних психологічних проблем (агресивність, тривожність, брехливість) і комплексів.

У кожній сім'ї складається певна система виховання, яка включає цілеспрямовані виховні впливи, які здійснюють батьки з метою формування певних якостей і умінь у дітей. Сукупність способів спілкування з дитиною, методів і прийомів виховання, строгість батьківського контролю і наявність емоційної підтримки визначають стиль сімейного виховання.

На формування стилів сімейного виховання впливають об'єктивні та суб'єктивні фактори, а також генетичні особливості батьків і дитини. Вибір стилю сімейного виховання визначають: типи темпераменту батьків, їхня сумісність; традиції сімей, у яких виховувалися самі батьки; науково-педагогічна і психологічна література, яку читають батьки; рівень освіти батьків.

Існує низка різноманітних (узагальнених та деталізованих) класифікацій стилів сімейного виховання, в основі яких лежать особливості внутрішньосімейних та міжособистісних взаємин, що виражаються у ставленні батьків до особистості дитини, її способу мислення та діяльності; застосування методів покарання і заохочення; формування моральних принципів та цінностей; до оточуючих людей та навколишнього середовища [2].

Найпоширенішим в психолого-педагогічній літературі є поділ стилів сімейного виховання за Д. Бомрінд, а доповнили його Е. Маккобі та Д. Мартін на демократичний (авторитетний), авторитарний, ліберальний (поблажливий) та індіферентний (байдужий) [1].

У психолого-педагогічній літературі також існують більш широкі класифікації стилів сімейного виховання. Одна з них на основі класичного поділу (представленого вище) деталізує стилі виховання, виділяючи наступні: співчуваючий, розважливий, поблажливий, змагальний, попереджувальний, контролюючий, хаотичний, гармонійний.

Отже, формування і становлення особистості відбувається в сімейній атмосфері, значною мірою залежить від обраного батьками стилю виховання.

Література

1. Гарбузов В. И. Неврозы и их лечение. / В. И. Гарбузов, А. И. Захаров, Д. Н. Исаев. – Л.: Медицина, 1977. – 272 с.
2. Томашевська С. О. Стилі сімейного виховання [Електронний ресурс] / С. О. Томашевська. – Режим доступа : http://www.rusnauka.com/10_DN_2013/Pedagogica/3_133061.doc.htm.